

מראי מקומות- בבא מציעא קי"ח-קי"ט

הפועל ליטול התבן באפי שוכר, הוא שאין השוכר יכול לחזור בו, כמו בצירור דאבנים שנפלו לגינתו. וע"ע ברמ"ך לעיל בהמשנה, דכ' דאף דבעל האבנים יכול לחזור כל זמן שלא פנינהו, אבל בעל הגינה אינו יכול לחזור, דכיון דנתרצה, הרי הוא מחיל הזיקו, ומחילה אי"צ קנין, אולם סיים בצ"ע.

(ג) **לא קשיא, כאן בשלו, כאן בשל חברו- הק' תוס',** לפי הס"ד השתא, למה צריך לומר לו טול מה שעשית, הרי יכול לומר שאי"צ ליתן לו כלום, שהרי לא עשה לו כלום, והניח בקו'. וע' בחי' הר"ן דכ' דאין כוונת הגמ' לומר שיהא רשאי פועל ליטול תבן וקש לעצמו מהאחר, אלא דבאמת פירוש ד"שומעין לו" לפי זה היינו שאינו מחוייב לתת לו שכרו כלל.

(ד) **כאן בשלו, כאן בשל הפקר- פי' רש"י,** שומעין לו בהפקר, משום דא"ל קני את, דלדידי' לא קני לי', ומשום דס"ל דהמגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו. והק' בחי' הר"ן, מה מהני דיכול לומר לו קני את, הרי אם הוא מחוייב ליתן לו שכרו, א"כ לאו כל כמיני' לשלם לו בתבן וקש, הרי הוא צריך לשלם לו דמים דוקא. ותי' דמיירי בשהראהו לעשות בפירוש בשל הפקר, דלא מחייב איהו אאגרי', ומשום הכי מצי למימר לי' טול מה שעשית בשכרך, והחידוש הוא דהבטה בהפקר לא קנה, ולכן נשאר של הפקר וממילא אינו מחוייב בשכרו, ושפיר יכול לומר טול מה שעשית וכו' [והר"ן לשיטתו (דלעיל) אזיל דטול מה שעשית וכו' היינו שאין מחוייב ליתן לו כלום].

(ה) **כאן בשל הפקר- כ' רש"י,** דאי"ז דומה להראהו בשל חבירו, ששם ודאי אינו יכול לומר זכי בי' את, שהרי אינו שלו לומר לו לזכות, משא"כ בהפקר, דשפיר יכול לומר לו כן. אבל הרשב"א כ' לחלק באו"א, דבהפקר אין שום מחייב, שהרי לא מהנה לשום אדם ע"י פעולתו, אבל כשמהנה לחבירו, הרי כיון שא' נהנה מעבודתו, א"כ מי ששוכרו הו"ל כעין ערב, שקיבל ע"ע לשלם בשביל הנאת חבירו [ולכאור' זהו על דרך מהלך של הר"ן, דמה שאמר לו טול

(א) **ואמר טול מה שעשית בשכרך, אין שומעין לו- פרש"י,** אע"ג דבכל דוכתי אית לי' שוה כסף ככסף, הכא גבי פועל כל תלין שכרו כתיב, מאי דאתני בהדי' משמע. והק' הרשב"א, הרי כתיב פעולת שכיר, כלומר מה שאתה חייב לו מחמת פעולתו שעמך, ומה שכתוב נמי ביומו תתן שכרו, לא שכרו ממש, כלומר אותו מין שהתנה עמו, אלא רק שלא יעבור יומו ושכר פעולתו אצלו [וכנראה דהבין בדעת רש"י דהבין בכוונת הדרשה דכיון דהתנה איהו סכום כסף, א"כ צריך ליתן לו כסף ממש, וע"ז הק' הרשב"א דאין צריך לפרש הדרשה כן]. וכ' הרשב"א (וכ"כ תוס' בב"ק ט.) דמה שאין שומעין לו אינו משום איזה מקור מקרא, אלא הביאור הוא שיש ג' דינים מוחלקין בחיוב לפרוע מעות, מלוה, ונזקין, ושכירות. מלוה, כל שיש בידו מעות חייב לפרוע מעות, הא אין לו, מגבהו מה שירצה, קרקע או מטלטלין. ובנזקין, אפי' אם יש לו מעות, יכול לפרוע לו מה שירצה, אלא דאם משלם לא מקרקע, צריך ליתן לו מעידית קרקעו. ובשכירות, אפי' אם אין לו מעות, אמרי' לי' זיל את טרח וזבין, שהרי לא נשכר לו אלא שהוא צריך למזונותיו לערב, ולא שיהא צריך לירד לשוק ולחזור ולמכור ושימות בינתים ברעב.

(ב) **משקיבל עליו ואמר לו הילך שכרך ואני אטול את שלי, אין שומעין לו- בגמ' דייק מרישא דדוקא אם פנינהו האבנים, אז אין שומעין לו, אבל אם עדיין לא פנינהו, אף שקיבל עליו, אז שפיר שומעין לו. אבל מלשון המשנה משמע דמיד כשקיבל עליו שוב אין שומעין לו. וכן הביא החי' הר"ן שהרשב"א דייק כן מלשון המשנה, וביאר דהטעם הוא, דרק באבנים יש סברא לחלק בין אם פנינהו או לא, ולומר דדחוי מדחי' לי', דכיון שאין הדרך לפנות האבנים מיד, סמכא דעתי' שעדיין יש לו שהות לחזור, ובימים שבינתיים דחויי קא מדחי' לי', אבל בפועל אין סברא לומר כן, שכן דרכו להוליך התבן או הקש מיד שקיבל עליו, וא"כ הו"ל כאילו פנינהו לאלתר באפי', וגמר ומקנה. אולם ע' ברמ"ך (הובא בשטמ"ק) שכ' דגם בפועל מה שאינו יכול לחזור הוא רק אחר שהתחיל**

במנחות לקו' הנ"ל, דכיון דאין איסור לשמור, ג"כ אין איסור של משומר).

את וכו', אין הביאור דבאמת משלם לו ע"י נטילת ההפקר, אלא דבאמת אינו חייב לו כלום].

(ח) **אמר רבא, לא, דכ"ע הבטה בהפקר קני, והכא חיישינן וכו'-** הק' הקצות (של"ו, א') בשם בנו, לפי רבא איך יתורץ קו' הגמ' לעיל מברייתא דשומעין לו, שהרי אינו יכול לומר דברייתא זו מיירי בהבטה, שהרי הבטה ג"כ קונה, ומה לי הגבהה מה לי הבטה. ות"י דש"י רש"י הוא דמה דהבטה קני, היינו משום דנשמר על ידו (ולא כמש"כ תוס' לעיל [ב.]. דצריך מעשה קטן יחד עם הראי' לקנות), ומה דאי' בגמ' בדף ב. דראי' לא קני, היינו ראי' גרידא בלא שמירה. ולכן, כמו דאי' בראשונים בנדרים (עב:) דבמידי דממילא לא שייך שליחות, א"כ י"ל דבהבטה נמי, נהי דשייך לקנות ע"י הבטה גרידא כיון דנשמר על ידו, אבל כיון דנשמר לאו כעושה מעשה, ושליחות לא הוי אלא בדבר עשיי, א"כ שפיר י"ל דלא מהני בשביל חבירו, ולכן שפיר שומעין לו.

(ט) **והכא חיישינן שמא לא ימסרם יפה יפה- ע' במשנה למלך** (שקלים ד', ו', ד"ה ועוד נ"ל), דמעורר דהא דברים שבלב אינם דברים, ולכן מה שייך לחוש לזה. וע' במגיה שם דכ' לתרץ ע"פ מש"כ הראשונים דדברים שבלב המוכיחין הוי דברים [אולם לכאור' ק"ק לתרין כן, דמה שייך לומר "חיישינן", "שמא", הרי אם אין מוכיחין כן, הו"ל לכאור' דברים שבלב, וע"ע].

(י) **כי היכי דלשמעי בעלי זרועות ויפרשו- ע' בהערות להגרי"ש** שהביא שיש מביאין ראי' מכאן לשיטות דס"ל דספיחי שביעית מותרין בהנאה, דאל"כ מה תועלת יש לבעלי זרועות, דלאו ברשיעי עסקינן, דהא חזינן דפרשי מהקדש.

(יא) **הכי קאמרי ליי, מדברין לדברינו אין באין משל צבור- פי' רש"י,** אתה אומר שישמרם חנם, ואנו אומרים דתקינו רבנן ד' זוזי מן התרומה לשומרי ספיחים, וזה מוחל עליהן, ונמצאו לו בתרומה ד' זוזים שאין לצבור חלק בהם, ואם קונין תמידין ומוספין ושאר קרבנות צבור, נמצא דאין תמידין באין משל צבור. וע' במשנה למלך (שקלים ד', ו', ד"ה תו אמרי') שכ' דבשאר דברים דתקינו רבנן

(ו) **מאי לאו בהא קמפלגי, דת"ק סבר הבטה בהפקר קני-** הק' הרשב"א, האיך קנה זה, והלא הוא אינו מכוון לקנות לעצמו, אלא מביט לצורך הצבור, ואי צבור לא קני, איהו היכי קני, וכי קונה בעל כרחו. וביאר דכיון ששומר זה יודע שאין הצבור קונין בהבטתו, נותן בדעתו לקנות לעצמו כדי שלא יבואו אחרים ויטלו לעצמן, ומדקנה הוא ושומר לצבור בחנם, כשצבור באין ולוקחין, משל זה הן לוקחין. וע"ע במשנה למלך (שקלים ד', ו', ד"ה מי שהתנדב) שהביא קו' זו של הרשב"א, ות"י דלפי אוקימתא זו בגמ' י"ל דכ"ע ס"ל דחיישינן לשלא ימסרם יפה יפה, וא"כ גם יש לחוש שדעתו לקנות לעצמו. וע"ש עוד מש"כ בזה.

(ז) **שומרי ספיחי שביעית נוטלין שכרן מתרומת הלשכה- פי' רש"י,** דשומר ספיחין של שעורין לצורך מנחת העומר, או חטין לצורך שתי הלחם. והק' תוס' הרא"ש, הא משומר אסור להדיוט (וכן הק' תוס' לעיל נח.), וא"כ ממילא אסור להשתמש להקדש, דצריך להיות מותר לישראל, ואיך כשרים למנחת העומר או לשתי הלחם. ות"י דמה דאי' בתורת כהנים דמן המופקר אתה בוצר אבל אי אתה בוצר מן המשומר, מדרבנן הוא וקרא אסמכתא בעלמא, ולגבוה, כיון דלא אפשר, לא גזרו. א"נ, מה דדרשי' מן המופקר אתה בוצר ואי אתה בוצר מן המשומר, משמע דוקא משומר לצורך בני אדם, דנזירך משמע לצרכך, אבל לצורך גבוה שרי. ועוד תי' (וכן תי' תוס' שם), שלא הי' מונעין בנ"א מליכנס, רק מודיעין לבני אדם והם פורשין מאיליהן. וע"ע בחזון איש (שביעית י', ה', ד"ה והק'), שהעיר דלמה לא הק' הראשונים מהא דאסור לשמור, הרי האיסור לשמור הוא ודאי מדאורייתא לכ"ע, וא"כ איך יכול לשמור כלל. ות"י דכל האיסור לשמור הוא רק על הבעלים, אבל איניש דלא קני להו לפירות, אם הוא אלם ויכול למנוע אחרים מליכנס, גרמא בעלמא הוא, וכש"כ עכשיו שאין שומרין לעצמן אלא לצורך הקדש, דאין איסור שימור (וע"ש שכ' לפרש תי' תוס'

לשומרה, וא"כ, אם לא שמרה והזיק, הרי הוא חייב.

(טו) **א"ר מאיר, אם ירצה העליון ליקח את עפרו, אין כאן ירק, וכו' - ע' בחי' הגר"ח על הש"ס** (אות רע"ז מבעל בית הלוי) שהאריך מאד בסוגיא זו, וביאר דכוונת ר"מ לומר דכיון דיכול ליקח העפר, אלמא דעפר שלו הוא, וכיון דהירק יונק בעיקר מהעפר, נמצא דהירק שלו הוא. ור' יהודה בא לומר דכיון דהירק יונק מהאור, וכיון דיכול למלאות האור, א"כ ע"כ האור של התחתון הוא, ולכן הוי הירק שלו. אלא דהק', דלמה ס"ל לר"מ דהעליון נוטל כל הירק, הרי כשהק' על ר"י דמאחר ששניהם יכולין למחות וכו', נראה דהסכים לסברת ר"י, וא"כ למה ס"ל דאזלי בתר העפר בלבד. וביאר דכיון דהעיקר ודאי של העליון הוא, א"כ הו"ל מצב של אין ספק מוציא מידי ודאי, ואף דמספקי' מהיכן בא עיקר היניקה, מ"מ מאחר דודאי העיקר שלו, אמרי' דמספק הרי הכל שלו (וע"ש באריכות, ואכמל"י).

(טז) **אמר ר' שמעון, כל שהעליון יכול לפשוט את ידו וליטול, הרי הוא שלו - פי' רש"י, דר"ש ס"ל כר"מ, אלא דהפקיר התחתון לגבי חברו, כיון דגנאי הוא לו ליטול רשות ליכנס לתוך של חברו וללקוט. אולם ע' ברמב"ן דהק' דבערלה קיי"ל כר"י, וכאן קיי"ל כר"ש, וא"כ אין לומר דר"ש כר"מ ס"ל. ולכן הוא פי' להיפוך, דר"ש ס"ל כר"י, דלא אמרי' דשדי נופו בתר עיקרו, אלא דהתחתון הפקיר לגבי העליון כיון דידו מגעת לשם, דסובר העליון שהוא שלו, וסובר התחתון דאם תקניטנו ונוטל אף מה שידו של העליון מגעת לשם, העליון יטול עפרו, ולכן הפקירו לו.**

(ז) **והשאר של התחתון - פי' רש"י, דהפקיר כלפי התחתון. וע' בנתיבות (קס"ז, א') שהביא להק' מהיערת דבש, אף אם הפקירו אצלו, מ"מ איך קנאו התחתון, הרי אור שאין סופו לנוח הוא, ואינו קונה. ולכן כ' דאה"נ, כל זמן שאין התחתון עושה מעשה קנין, יכול העליון לחזור בו. אבל הנתיבות כ' דבאמת גם בעל התחתון יש לו קנין בהירק, רק דשדינן הנוף בתר העיקר, וא"כ אינו יכול**

שיקחו מתרומת הלשכה, מהני מחילה, ואין חשש שיהיו התמידין ומוספין נקרבין מממון יחיד. וטעם הדבר הוא, משום דבעלמא לא תקינו רבנן להו אלא אם ירצו ליקח, אבל אם לא ירצו לא תקינו. אבל כאן תקינו לעשות כן משום בעלי זרועות, ולכן אף אם לא ירצו צריכין ליקח לקיים התקנת חכמים, ואם לא יקחו יש חשש על הקרבנות [וק"ק, הרי לכאור' כל זמן שלא יקח, אינו שלו כלל, ומשמע דכיון שיש לו כאן ממוני גבן, א"כ נמצא שיש לו קנין בהממון ממש (ואולי א"ש טפי לפי הנתיבות שד"מ, א', וצ"ע)].

(יב) **אבל לא לבנים - לכאור' ק', הרי כבר תנינן בהמשנה דאין לובנים לבנים, ומה הוסיף בזה. וכ' החשק שלמה דלכאור' ברישא אמרי' דאין מניחים לבנים ברה"ר ליבשן וללבנן, והדר אמרי' דאפי' לעשות לבנים ע"מ לתתן בבנין מיד, מ"מ אסור דעשיית לבנים נמי צריך זמן מרובה. אבל הביא עוד גירסא מהירושלמי, דגרס אבל לא ללבנים, דהיינו דעל הא דגובלין טיט קאי, דאף דגובלין טיט ברה"ר, אבל אין יכול לעשות כן בשביל לבנים, דא"כ יהי' צריך להיות ברה"ר לזמן מרובה.**

(יג) **לימא מתני' דלא כר"י - צ"ב, מנין דס"ל לר"י דפטור מלשלם בה"א של הגמ'. וכ' הרמב"ן דקס"ד דס"ל לר"י דיהושע אוהב ישראל הי', ואין ב"ד מתנין לאדם לשהות זבלו ברה"ר כדי לחייבו ק' מנה בנזקו, אלא מדקא יהיבנן רשות, ש"מ דפטור מלשלם.**

(יד) **הי' מעמידו בעליי', צריך שיהא תחתיו מעזיבה ג' טפחים, וכו', ואם הזיק משלם מה שהזיק - ע' בנתיבות (קנ"ה, א') שהביא מה שהק' הרי"ף (ב"ק, כה: בדפיו) דמ"ש בין זה להא דפטור באש היכא דהרחיק כשיעור שאמרו חכמים. ות"י דבהדליק אש, דלפי שעה קמדליק, וקא מרחיב בשיעורא, פטור, וכו'. ובביאור כוונתו, כ' הנתיבות דבאש עשו רבנן שיעור הרחקה באופן שלא יהי' יכול להזיק אפי' אם לא ישמרנו כלל, דכיון שהוא רק לצורך שעה, היו יכולים להרחיב בשיעורא, וא"כ אם הזיק ע"י רוח שאינה מצויה, הוי אונס ופטור, דלא חייבוהו חז"ל בשמירה באונס דלא שכית. משא"כ בתנור, דא"א לעשות הרחקה כ"כ כיון דתדיר הוא, ולכן עשו הרחקה באופן שעדיין יהי' צריך**

המהרצ"ח, הא קיי"ל דאין מוסרין דברי תורה לגוים, וא"כ איך למדו תורה עמו. ותי' דכיון דקיי"ל דיכולין ללמוד בדידהו, ובני נח מצווים על הדינים, א"כ נמצא דכל דיני ממונות בכלל דינים הן, וא"כ שפיר יכול ללמד את זה לבני נח.

לקנותו, אבל כיון שמסלק העליון נפשו מעיקרו, ואפקורי מפקיר לי', א"כ ממילא קנאו בעל הנוף, דהיינו התחתון.

(יח) מן הגזע פטור, מן השרשין חייב- הק' הקהלות יעקב (זרעים כ"ז, ב'), הרי לענין שנות ערלה אזלי' בתר שעת השרשה, והנוטע גרעין מונין לו משעת נטיעתו, ואע"פ שיצא לאחר זמן. וא"כ, האי שיצא מן השרשים, מה בכך דמבחוץ נראה עכשיו אילן חדש, מ"מ הא בהשרשתו כבר איכא ג' שנים, כיון ששרשו כבר קיים ג' שנים. ותי' דשאני נוטע גרעין, שאותו עץ שיצא אח"כ, התחיל צמיחתו משעת השרשתו, אבל אילן היוצא מהשרשים, אותו אילן לא הותחל כלל לצמוח עד עכשיו, דאף ששרשיו כבר קיימים ג' שנים, מ"מ לא הצמיחו אלא את האילן הישן, ולא אותו צמח שהצמיח עכשיו, ומשו"ה נדון הוא כאילן חדש.

(ט) אמרי דבי ר' ינא, ובלבד שלא יאנס- הק' התורת חיים, לפי מה שפיי' רש"י על המשנה, דהפקיר מה שבשל חבריו משום שאינו רוצה לבקש ממנו רשות, א"כ למה מפקיר מה שיכול ליגע ע"י אונס. ועוד הביא מהבית יוסף להק', מהו שאלת הגמ' בסמוך במגיע לנופו ואין מגיע לעיקרו, כיון דטעמא משום דנתיאש מן השאר, א"כ כל שהעיקר נתלש עם הנוף הו"ל להיות של עליון, והשאר של תחתון. ותי' הב"י דהכא נמי איכא למימר דבוש מלתלות העיקר ע"י הנוף, כי חבריו יראה מקום העיקר בחלקו, ויאמר בתוך גינתי נכנס שלא מדעתי, הלכך מעיקרא מתייאש. וכ' התו"ח דלפ"ז י"ל דבוש נמי ליאנס, כי חבריו יראה שהוא יותר משיעור פשיטות יד, ויאמר בתוך גינתי נכנס ותלש, לכך מעיקרא מפקיר לי'. ולגבי עצם קו' הב"י, ע' בהגהות הגר"א דכ' דבאמת הרמב"ם והרא"ש לא גרסי שאלה זו, וס"ל דפשוט דזה נקרא מגיע. וע"ע ברמב"ן לעיל דהוכיח מזה דר"ש באמת ס"ל כר"י, אלא דהתחתון הפקיר כלפי העליון, וא"כ שפיר יש לשאול בכה"ג.

(כ) אמרו קמי' דשבור מלכא- פרש"י, לי נראה שבור מלכא ממש, ומלך פרס הי'. והעיר